

Ministri käskkirjade muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohase käskkirjaga muudetakse toetuse andmise tingimusi keskkonnaministri 16.12.2022 käskkirjas nr 436 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine õhukvaliteedi parendamiseks“, keskkonnaministri 08.12.2022 käskkirjas nr 421 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamiseks (SEME3)“ ja keskkonnaministri 12.12.2022 käskkirjas nr 429 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks“.

Muudatusega täpsustatakse käskkirjades, et toetatavate tegevuste valikul lähtutakse rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud läbivatest valikukriteeriumidest ja -metoodikast. Eraldi tuuakse välja toetatavate tegevuste seos valdkondliku arengukavaga. Lisaks ajakohastatakse projektide rakendamise seotud detaile. Muudatusega ei muudeta toetavaid tegevusi ega eelarvet.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi finantsosakonna struktuuritoetuste nõunik Eerika Purgel (e-post eerika.purgel@kliimaministeerium.ee, tel 626 0709) ja õigusosakonna jurist Rene Lauk (e-post rene.lauk@kliimaministeerium.ee, tel 626 2948).

2. Eelnõu sisu

Eelnõu koosneb neljast punktist, millega muudetakse toetuse andmise tingimusi keskkonnaministri käskkirjades 16.12.2022 nr 436, 08.12.2022 nr 421 ja 12.12.2022 nr 429.

Toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja metoodikad vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused” (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7.

Seirekomisjoni poolt 31.05.2022 kinnitatud, muudetud 12.04.2023 ja 16.05.2024 „Läbivad valikukriteeriumid, mida kohaldatakse kõikidele ühtekuuluvuspoliitika 2021-2027 rakenduskava poliitikaeesmärkidele ning nende raames toetatavatele meetmetele“ punkti 3 kohaselt vastavaks tunnistatud projektid (tegevused, mida toetatakse) hinnatakse viie kriteeriumi lõikes. Need on järgmised:

- 1) projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele;
- 2) projekti põhjendus;
- 3) projekti kuluefektiivsus;
- 4) toetuse taotleja suutlikkus projekti ellu viia;
- 5) projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.

Nimetatud nõude täitmisega seotud detailne info on toodud välja käskkirjade koostamise seletuskirjades. Käesoleva käskkirjade muudatusega need ei muutu. Täpsustame ainult, et seoses Kliimaministeeriumi moodustamisega ei planeerita eraldi riiklikku keskkonna valdkondlikku arengukava (edaspidi *KEVAD*).

Seirekomisjoni poolt kinnitatud esimese valikukriteeriumi „projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega“ täitmise tagab valdkondliku arengu sihtide seadmisel rakenduskavaga seotud vastava valdkonna strateegiline arengudokument ning toetuse panustamine Eesti 2035 sihti.

Pärast Kliimaministeeriumi moodustamist hakati koostama ministeeriumi terviklikku strateegilist vaadet, mille tulemusena moodustati kaks tulemusvaldkonda: 1) kliima, energeetika ja elurikkus; 2) elukeskkond, liikuvus ja merendus.

Kliima, elurikkuse, kiirguse, maavarade ja välisõhu teemad on kliima, energeetika ja elurikkuse tulemusvaldkonnas. Ringmajanduse, jäätmete, mere ja vee teemad on elukeskkonna, liikuvuse ja merenduse tulemusvaldkonnas. Ruumiandmed ja maa korralduse teemad liikusid Kliimaministeeriumi moodustamisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumisse. Veel ei ole otsustatud, millised uued riiklikud (valdkondade ülesed) arengukavad Kliimaministeeriumi teemasid katma hakkavad ja millal uusi riiklikke arengukavasid koostama hakatakse.

Eesti 2035 arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi arvamusrännaku formaadi, kus kõigil huvilistel oli võimalus üleriigilise strateegia kujundamisel kaasa rääkida. Lisaks tutvustati plaanitavaid rakenduskava kohaseid sekkumisi 2022. aasta sügisel suuremates linnades üle Eesti.

Toetused on eraldatud riigi eelarvestrateegia keskkonnakaitse ja -kasutuse programmist, mille peamiseks strateegiliseks aluseks on Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030, millega on määratletud pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes keskkonna valdkonna seostest majandus ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjust ümbritsevale looduskeskkonnale, elurikkusele ja inimesele. Programm arvestab nii keskkonnastrateegias, keskkonnavaldkonda puudutavates poliitika põhialustes ja muudes keskkonnateemalistes arengukavades kavandatud eesmärgid. Programmi tegevused panustavad ka arengustrateegia „Eesti 2035“ elukeskkonna sihti.

Toetuste planeerimisel ja andmisel lähtutakse valdkondliku arengu tagamisel Eesti 2035 riigi eelarvestrateegia 2023–2026 keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi kooskõlast Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega ning rakenduskavaga seotud vastava valdkonna strateegilisest arengudokumendist.

Detailsete tegevuste ja eelarve kinnitamisel lähtuvad projektide juhtrühmad alati iga kordselt eespool kirjeldatud valikukriteeriumitest.

Käskkirjades täiendatakse antava toetuse kajastamist meetme nimekirjas, valikukriteeriume ja juhtrühma funktsiooni. Lisaks täpsustatakse, mida tuleb lõppmakse juures arvestada ning projekti elluviija peab esitama rakendusüksusele info kogu projekti kavandatavate, elluviidavate või lõpetatud riigihangete ja maksete kohta igal aastal 15. jaanuariks ja 1. juuliks. Info esitatakse projekti elluviimisega seotud aastate lõikes ning infot ajakohastatakse vähemalt 2 korda aastas.

Käskkirja punktiga 1 täpsustatakse keskkonnaministri 16.12.2022 käskkirja nr 436. Vt. seletuskirja sisu selgitust.

Valikukriteeriumite 1. punkti juures projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega tagab valdkondliku arengu sihtide seadmisel strateegiline dokument (projekt on kooskõlas

välisõhukaitse ja kiirgusohutuse tegevussuuna tagamiseks õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmiga aastateks 2020–2030) ning projekti koostöös Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega. Toetatav tegevus panustab Eesti 2035 sihti: Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond (ülemaailmne säästva arengu eesmärk 3 – hea tervis ja heaolu; 3.9 – vähendada 2030. aastaks oluliselt ohtlikest kemikaalidest ning saastunud õhust, veest ja pinnasest põhjustatud surmade ja haigestumiste arvu). Toetatavad tegevused aitavad muuhulgas parandada ligipääsetavust õhukvaliteedi seireinfole ja panustavad Eesti 2035 näitajasse „Ligipääsetavus“. Info sihi ja näitaja kohta kantakse SFOSi.

2019. aastal koostatud õhusaasteainete vähendamise programmis on üheks arendusvajaduseks kaardistatud olemasoleva õhukvaliteedi seirevõrgu ja kütusekvaliteedi seire arendamine, kui üks osa programmi vähendamismeetmete tõhususe seirest.

Seoses sellega „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ 18 poliitikaeesmärgi „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 1 „Energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine“ raames toetatakse õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamist ja täiendamist ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomist perioodil 2022–2029. Toetuse andmise eesmärk on ajakohastada ja laiendada riiklikku seirevõrgustikku, et katta mõõtmistega suuremat osa riigi territooriumist ja seeläbi pakkuda elanikkonnale asukohapõhisemat seireinfot, täita kliimanetraalsuse saavutamise eesmärgi ja kontrollida rakendatavate poliitikate ja meetmete tõhusust ning suurendada elanikkonna teadlikkust.

Toetust makstakse Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Käskkirja punktiga 2 täpsustatakse keskkonnaministri 08.12.2022 käskkirja nr 421. Vt. seletuskirja sisu selgitust.

Valikukriteeriumite 1. punkti juures projekti koostöös valdkondlike arengukavadega tagab valdkondliku arengu sihtide seadmisel strateegiline dokument (projekt on koostöös kliimamuutustega kohanemise arengukavaga 2030 suurendades Eesti riigi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks) ning projekti koostöös Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega. Toetatav tegevus panustab Eesti 2035 sihti: „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“. Toetatavad tegevused aitavad kaasa erivajadustega inimeste ligipääsetavuse parandamisele infole ja füüsilisele keskkonnale ning panustavad „Eesti 2035“ mõõdikutesse „Ligipääsetavuse näitaja“, „Keskkonnatrendide indeks“ ja „Eesti koht üleilmses säästva arengu eesmärkide indeksis“. Info sihi ja näitaja kohta kantakse SFOSi. Toetust makstakse Ühtekuuluvusfondist.

Toetatav tegevus panustab kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 üldeesmärgi. Ressursitõhusale majandusele üleminek on otseselt seotud kliimamuutuste leevendamise (kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise) ja kliimamuutuste mõjuga kohanemisega. Kliimamuutuste mõjuga kohanemise all mõistame kliimamuutustest põhjustatud riskide maandamist ja tegevusraamistikku, et suurendada nii ühiskonna kui ka ökosüsteemide valmisolekut ja vastupanuvõimet kliimamuutustele. Kliimamuutuste tõttu suureneb nii maismaa kui ka merealade temperatuur ning muutub sademete hulk ja jaotus, mis toob omakorda kaasa keskmise meretaseme tõusu kogu maailmas, rannikuerosiooni ohu ning raskemad ilmastikuga seotud loodusõnnetused. Veetaseme, -temperatuuri ja -voolu muutus mõjutab ökosüsteemi terviklikkust, mis omakorda mõjutab kõiki elu- ja tegevusvaldkondi – näiteks põllumajandust, mis tähendab toiduainetega varustamist ning koosmõjus üldise keskmise temperatuuri tõusuga inimeste tervist ja seega ka tervishoidu, tööstust, transporti jne. Kliimamuutustel on märkimisväärsed majanduslikud ja sotsiaalsed tagajärjed, mis on riskipiirkondades ja riskisektorites tõsisemad kui mujal. Kiired ja ootamatud muutused

ohustavad ühiskonna sidusust ja need majandusharud, mis suudavad kiiremini muutunud oludega kohaneda, saavad olulise konkurentsieelise. Kliimamuutuste mõju on eeldatavasti suurem ka teatavatele ühiskonnagruppidele, nt eakatele, puuetega ning väikese sotsiaalse ja majandusliku kapitaliga inimestele. Kliimamuutuste mõjude vähendamiseks peame esiteks vähendama kasvuhoonegaaside heidet (st võtma leevendamismeetmeid) ja teiseks peame võtma kliimamuutuste mõjuga kohanemise meetmeid (edaspidi kohanemismeetmeid) kliimamuutuste vältimatute tagajärgedega toimetulekuks. Toetatav tegevus panustab ka kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 alameesmärki 3, meetmesse 3.2. (tulevikukliima Eestis).

Käskkirja punktidega 3.1 kuni 3.6 täpsustatakse keskkonnaministri 12.12.2022 käskkirja nr 429. Vt. seletuskirja sisu selgitust.

Valikukriteeriumite 1. punkti juures projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega tagab valdkondliku arengu sihtide seadmisel strateegiline dokument (projekt on kooskõlas kliimamuutustega kohanemise arengukavaga 2030 suurendades Eesti riigi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks) ning projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega. Toetatav tegevus panustab kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 alameesmärki 3: „Muutuvas kliimas on tagatud liikide, elupaikade ja maastike mitmekesisus ning maismaa- ja veeökosüsteemide soodne seisund ja terviklikkus ning sotsiaal-majanduslikult oluliste ökosüsteemiteenuste pakkumine piisavas mahus ja piisava kvaliteediga“ meetmesse 3.3: „Koosluste soodsa seisundi ja maastike mitmekesisuse tagamine ning looduskaitse korraldamine muutuvas kliimas“. Toetatav tegevus panustab „Eesti 2035“ sihti „Elukeskkond on kvaliteetne, seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt“. Elukeskkond on turvaline ning avaliku ruumi planeerimisel eelistatakse ohutut ja turvalist ning tervist toetavat käitumist soodustavaid lahendusi, mis tagavad igapäevale nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavuse ja mugavuse. Turvaline elukeskkond luuakse igapäevase koostöös. Elukeskkonna uuendamine, kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted, jäätmemajandus, ühisveevärk, maavarad. Mõõdikuna kasutatakse keskkonnatrendide indeksit. Info sihi ja näitaja kohta kantakse SFOSi. Toetust makstakse Ühtekuuluvusfondist.

Käskkirja punktiga 4 reguleeritakse muudatuste kehtima hakkamise aeg. Käskkirjad on vajalik kehtestada tagasiulatuvalt, sest see tagab nendes toodud eesmärkide asjakohase saavutamise õigetest alustel panustades valdkondlikku arengukavasse struktuuritoetuse rakendamise võimaldamiseks. Ilma seda täpsustust tagasiulatuvalt tegemata ei ole võimalik toetusi kasutada.

3. Käskkirja eelnõu vastavus ELi õigusele

Käskkirja eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi. Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse,

arvestades eelnõus ja selle alusel antavates Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud. Eelnõus on ühissätete määruse sättele viidatud, kui ülesande sisu on ühissätete määrusega reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

4. Käskkirja mõju

Käskkirjade muudatustega seoses hindame, et meetme eelarve vahenditega saavutatakse käskkirjas toodud mõõdikutele seatud sihttasemed ning toetusi antakse vastavalt rakenduskavas planeeritule. Käskkirjade alusel antav toetus toetab valitsussektori eelarvepositsiooni.

Vt. seletuskirja punktis 2 toodud käskkirja punkti 4 selgitust.

5. Eelnõu koostamine

Eelnõu koostatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Riigikantselei, Euroopa Komisjoni ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seirekomisjoni liikmetega ning Riigi Tugiteenuste Keskusega. Sisulisi ettepanekuid ei laekunud.